

**Podstawowe zasady etyki realizacji badań naukowych
w dziedzinie etnologii i antropologii
w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN**

Niżej określone zasady etyki realizacji badań naukowych w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN dotyczą badań prowadzonych z udziałem ludzi, pod warunkiem, że badania te nie ingerują w organizm badanego i badacza, w szczególności poprzez podawanie leków, substancji szkodliwych, wpływających na stan psychiczny lub fizyczny badanego i badacza, pobierania i wprowadzania płynów ustrojowych oraz poprzez poddawanie praktykom, które mogą niekorzystnie wpływać na stan psychiczny i emocjonalny badanych (za sprawą socjotechnik, przekraczania osobistych granic itp.);

1. Badania nie mogą prowadzić do narażenia zdrowia fizycznego i psychicznego lub życia badanego;
2. Badania są prowadzone zgodnie z wnioskiem złożonym do Komisji ds. Etyki Badań Naukowych IAE PAN;
3. Osoba prowadząca badanie powinna podjąć działania mające na celu uzyskanie przed rozpoczęciem badań zgody przeprowadzenie badania, o ile jest to możliwe - w formie pisemnej lub ustnej; W przypadku zgody pisemnej - formularz zgody powinien być przygotowany przez osobę prowadzącą badanie i dołączony do wniosku o wydanie opinii przez Komisję ds. Etyki Badań Naukowych;
4. Działania badaczy nie mogą przynosić szkody osobom badanym, a w szczególności przedstawicielom grup podporządkowanych. Osoba prowadząca badania powinna rozważyć dalekosiężne i niezamierzone konsekwencje swojego działania względem badanych, ich społeczności, dziedzictwa i środowiska. Nie oznacza to jednak niemożności krytycznej analizy badanej rzeczywistości na poziomie strukturalnym, a jedynie dbałość o dobrostan poszczególnych osób.
5. Osoba badana powinna zostać poinformowana przed rozpoczęciem badania o charakterze uczestnictwa w badaniach, o fakcie, iż informacje i obserwacje wytworzone przy jej udziale jest częścią zbieranego materiału naukowego a także o możliwości odstąpienia od udziału w badaniu w każdym momencie bez wskazania przyczyny i bez ponoszenia jakichkolwiek konsekwencji takiego odstąpienia;
6. Osoba badana powinna uzyskać, przed rozpoczęciem badania, rzetelną informację o celu, metodzie, ryzyku, źródle finansowania oraz zakresie badania na każdym jego etapie. Jeśli pełna informacja nie może zostać przekazana badanemu przed rozpoczęciem badania, powinien on zostać poinformowany, iż wszelkie wyjaśnienia uzyska po zakończeniu badania.
7. W przypadku zlecenia prowadzenia badań osobom trzecim badacz zobowiązany jest do poinformowania o tym fakcie Komisji ds. Etyki Badań Naukowych na etapie składania wniosku o

wydanie opinii i opisanie tej procedury badawczej. Badacz jest zobowiązany do nadzoru nad zgodnością prowadzonego badania z procedurą opisaną we wniosku;

8. W przypadku badań prowadzonych w formie wywiadu, innej formie indywidualnego uczestnictwa, w tym w szczególności, gdy sytuacja badawcza jest dokumentowana w formie nagrań, zdjęć, filmów, osoby biorące udział w takich badaniach muszą wyrazić świadomą zgodę na udział w badaniach;
9. W przypadku badań o charakterze anonimowym (np. ankieta) oraz grupowym indywidualne zgody nie są wymagane, o ile narzędzia badawcze nie dotyczą informacji (danych) wrażliwych;
10. Zgoda na udział w badaniu nie może być wymuszona /składana pod naciskiem na osobę badaną;
11. W przypadku konfliktów etycznych priorytet stanowią zobowiązania podjęte wobec osób badanych, szczególnie jeśli należą one do grup wykluczonych. Osoba prowadząca badania kieruje się uznaniem wyższości zasad etycznych ponad względami poznawczymi. Dotyczy to także udostępniania wyników badań.
12. Badacz/badaczka ma obowiązek ochrony i bezpiecznego przechowywania zebranych materiałów. Badaczki i badacze mają obowiązek chronić dane i zebrane materiały przed ich nieuprawnionym użyciem.
13. Badania powinny być prowadzone z zachowaniem zasady poufności, a Zgoda na udział w badaniu nie może być wymuszona/ składana pod naciskiem na osobę badaną
14. Udział w badaniach osób nieletnich, o ograniczonej zdolności do czynności prawnych, ubezwłasnowolnionych całkowicie lub częściowo, wymaga uzyskania przez osobę prowadzącą badania zgody opiekuna prawnego takiej osoby.
15. Osoba prowadząca badanie zobowiązana jest do przestrzegania praw autorskich w zakresie przygotowanych scenariuszy badawczych, ankiet, filmów, zdjęć oraz innych materiałów/dokumentów użytych w badaniach. Wyniki badań powinny zostać upublicznione zgodnie z obowiązującymi zasadami.
16. Badacz oraz osoby trzecie prowadzące badanie naukowe z udziałem ludzi, o nieinwazyjnym charakterze, ma obowiązek respektowania zasad określonych w obowiązujących przepisach prawa oraz innych dokumentach, w szczególności w „Kodeksie etyki pracownika naukowego” przyjętym na Zgromadzeniu Ogólnym PAN, w „Deklaracji Helsińskiej”, „Konwencji o Prawach Człowieka i Biomedycynie” i „Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej”, „Kodeksie etyki Amerykańskiego Towarzystwa Antropologicznego” (AAA), oraz w kodeksie dobrych praktyk w badaniach z dziećmi http://childhoods.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/22/2016/04/kodeks_dobrych_praktyk_IZBnD.pdf